

DALEKI (1009) *ai*

a oraz e jasne.

comp i sup (191 + 15) -dalszy. *sup* *nâ-* (13), *nâj-* (2); *na-* *WróbŻolt*, *Diar*, *BibRadz*, *Mącz* (3), *RejPos*, *KarnNap* (2), *KochPs*, *GostGosp*, *PowodPr*, *SkarKaz*; *nâj-* *ReszPrz*, *RybGęśli*.

sg m N daleki, dalszy, *nâdalszy* (44). \diamond *G* dalekiego, dalszego, *nâdalszego* (16); -ého (3), -(e)go (19). \diamond *D* dalszemu (7); -emu (1), -(e)mu (6). \diamond *A* daleki, dalszy (22), daleki(e)go (1). \diamond *I* dalekim, dalszym (6). \diamond *L* dalekim, dalszym (11). \diamond *f N* daleką, dalszą (20), daleka (1), dalek(a) (4); \sim (*attrib*) -å (14), -a (1); -å : -a *BielKron* (2 : 1); (*praed*) -å (10). \sim \diamond *G* dalekiej, dalszej, *nâdalszej* (41); -ěj (4), -(e)j (37). \diamond *D* dalsz(e)j (1). \diamond *A* daleką, dalszą, *nâdalszą* (47). \diamond *I* daleką, dalszą (4). \diamond *L* dalekiej, dalszej (5); -ěj (1), -(e)j (4). \diamond *n N* dalekié, dalszé, *nâdalszé* (17); -e(2), -(e) (15). \diamond *G* dalekiego, dalszego (19); -ého (1), -(e)go (18). \diamond *A* dalekié, dalszé (9); -é (2), -(e) (7). \diamond *I* dalszym (1). \diamond *L* dalszym, *nâdalszym* (3). \diamond *pl N m pers* dalecy, dalszy (13). *subst* dalekié, dalszé (22); -é (2), -(e) (20). \diamond *G* dalekich, dalszych, *nâdalszych* (90). \diamond *D* dalekim, dalszym (3). \diamond *A m pers* dalekié, dalszé (8); -é (2), -(e) (6). *subst* dalekié, dalszé, *nâdalszé* (57); -é (6), -(e) (51). \diamond *I m* dalekimi, dalszymi, *nâjdalszymi* (8), daleki(e)mi (1) *SkarKaz*. *n* dalekimi (1). \diamond *L* dalekich, dalszych, *nâdalszych* (45). \diamond *G sg n skostn* z daleka (482); -a (439), -å (11) (*zapewne błędy*), -(a) (32).

Sł stp, *Cn* notuje, *Linde XVI – XVIII w.*

1. O stosunku przestrzennym (682) :

a. *Będący w dużej odległości, oddalony, odległy, niebliski, położony daleko* (o organizmie żywym: w głębi, daleko od powierzchni); w stopniu wyższym znaczy często następstwo w przestrzeni (niezależnie od rozpiętości); *longinquus Mącz*, *Calep*, *Cn*; *extimus*, *extremus*, *ulterior Mącz*, *Calep*; *remotus Mącz*, *Cn*; *disiunctus Mącz*; *dissitus Calep*, *distans Cn* (619) : [*proch kolokwintidy*] z piłułami doctorowie daią niemocnym ludziom á nawięczey gdy chcą z dalekich miefcz wywodzić nieczyłtości *FalZioł* III 31b, *4d, I 149 [2 r.], V 33; *thys ieft nadzieia włytykich granicz thego fwiata y na morzu na nadalfzym. WróbŻolt* 64/6; *LubPs ee*; *RejWiz* 108; *BibRadz Is* 41/9, *Mar* 4/35, 8/13, *Luc* 8/22; *BielKron* 297v; *Mącz* 112c, 234d; *GórnDworz* Z6v; *KuczKat* 360; *BudBib Deut* 34/2; od pamięci luckiey tákie *Woyłko* wtych tám polách dálekich y pułtych niebywáło *BiałKaz* L3, I1; *ModrzBaz* 125v; *Antoni S.* wdáleką fię pułzczą vdał. *SkarŻyw* 57 *marg*, 57 [2 r.], 501; *ReszPrz* 27; *Iedny zá Dunay Turkóm záprzedano/ Drugié do Hordy dálekiéy zágnano KochPieś* 37; *Raz v* rozbieraniu bydz chciał ale *Kr IM* do dalszego pokoju w Łoznyczę szedszy zawarł się. *ActReg* 142, 95; *Calep* 333b; *Vgor* orác poczynác kędy nadálfzy pierwey *GostGosp* 98; *RybGęśli* C4v; *SarnStat* 131, 700, 1228; *KmitaSpit* C4v; [*w nawie morskiej*] náyduie fię naprzod *Máfzt/* z ktorego *Okręt* [...] niebefpieczeństwá dálekie przegláda. *PowodPr* 2, 82; *VotSzl* D2; *KlonFlis* C2; *SapEpit* A3v.

daleki od czego (12): *Ieft* miáfto bárzo dálekie od ziemie *Filifthyńskiey BibRadz* I 171b *marg*; *Mediterraneus*, *Dáleki od morzá/ ná* póřzodku ziemie leżący. *Mącz* 213b, 178a; *ModrzBaz* 51; *SkarŻyw* 319; *CzechEpPorz* xx3; *Miełzkánie* dálekie *iednego od drugiego GórnRozm* K3v *marg*, *Ev*; *ArtKanc* Q19v; *Calep* 647a; *SarnStat* 481, 1119.

W charakterystycznych połączeniach: barzo daleki (8); *dalekie krolestwo* (2), *miasto* (2), *miejsce* (6), *morze* (3).

Zwrot: *peryfr.* »na ostrowy dalekie zasyłać, zawieszony« = *zsyłać na wygnanie* [szyk *zmienny*] (1 : 1): Záprawdę ná Rzeczpóspolitą należy/ tákowe wykłádácze ná ostrowy dálekie záyłać [*in ultimas insulas relegare*] *ModrzBaz* 100; *SkarJedn* 198.

Wyrażenia: »daleka kraina, kraj« [*w tym: w dalekie krainy jechać* (4); *w dalekich krainach być* (3); *z dalekiej krainy być* (3), *przyjechać a. przyjść* (7)] = *regio longinqua Vulg, PolAnt* [szyk 44 : 6] (37 : 13): wśzytkie rzeczi na świecie przemijaią, tilko flawa takiego, ktorego pímo zalecza, dłużej fie zachowawa y podalszych fie krainach rozchodzi. *GlabGad* A3v; *LibLeg* 10/150; *RejPs* 89; Znac iżeście w dalekich gdzieś krainach byli *RejJóz* B8, M2; *MurzNT Luc* 15/13; *KromRozm III* C8v; *Diar* 20, 21; *RejWiz* 101; *Leop Esth* 9/20, *Luc* 19/12; *BibRadz Eccli* 51/19; *BielKron* 47v, 294, 440v, 448, 457 (6); *RejAp* 65; *GórnDworz Kk5v*; á ná tho mieyfce poładzę fyny y dzyewki s kráin dálekich. *RejPos* 204v, 211v, 242v; Iednoštáynymi woty ná Páná iednego Wízyfcy fie wnet zgodzili s kráiu dálekiego. *StryjWjaz* A3v; *ModrzBaz* 105, 107; *SkarJedn* 314; *KochPs* 93; *SkarŻyw* 29, [282]; *KochTr* 20; *StryjKron* A3v, 31; *KochSz* A2v; *WerGość* 221; *KochPam* 80; *KochPieś* 40; *GórnRozm B3v*; *KochPropKKoch* 3; *KochWr* 16; A po nie wielu dni/ zebrałfzy wśzytko młodfzy fyn odiáchał w dáleką kráinę *WujNT Luc* 15/13, s. 8, *Luc* 19/12; *SarnStat* 294, 1227; *PowodPr* 71; *SkarKaz* 383b; *SkorWinsz ktv*; *RybWit* [A2v].

»daleki od oczu« = *niewidoczny, ukryty* [szyk 2 : 1] (3): *BibRadz Eccli* 39/24; *BudBib Eccli* 39/24; przyrodzenie ták násze ciało ípráwiło/ iż niektore części chćiało mieć zákryte/ á od oczu ludzkich dálekie [*ab oculis hominum remotus*] *ModrzBaz* 51.

»daleka strona« [*w tym: w dalekich stronach być, mieszkać itp.* (27), *z dalekich stron być, przyjechać itp.* (25), *w dalekie strony* (5)] = *terra longinqua Vulg* (61): Wiele ludzy w dalekich ítronach nafienia Lubfzczykowego w miałtho pieprzu wzywaią *FalZioł* I 75b, I 54a, 54c, 143c, IV 27a, 55d; *MiechGlab* *3v, 56; *RejŁas* 412; Ani wdowá áni żadna firotá/ áni opcy człowiek przyfzli zdálekiey ítrony żadney lutofci nienaydzie przednimi *RejPs* 139; *LibLeg* 11/32a; *RejJóz* E3v; *KrowObr* 136; *RejWiz* 5v; Z dálekiey ítrony przyiácháli do mnie/ z Bábilonu. *Leop* 4.Reg 20/14; *UstPraw* H2, H3 [2 r.]; ten Rycerz iuz w dálekiey ítronie. *RejFig* Ddv; *BielKron* 25v, 62, 264v, 266; *Longe gentium abest*, W dálekich ítronách yeft. *Mącz* 197a, 111c, 235a, 290d; *SienLek* 199v; *HistRzym* 103, 110v; *RejPos* 42v, 331v; kupiec z dálekich ítron przyplłynáfzy/ radości á pociechy wzywa w domku fwoim *RejZwierc* 126v; *KochMon* 20; *BudBib Zach* 10/9; *ModrzBazBud* ¶5; *SkarJedn* 255, 326; *SkarŻyw* 30, 63, 98, 309, 503; *StryjKron* 135, 427, 692; *NiemObr* 22; *WisznTr* 31; *KochPieś* 52; *KochTarn* 74; *KołakCath* A4v; *WujNT* 595; oni zás práwuiący fie do dálekich ítron Ryńfkich [...] prowokácię czynią *SarnStat* 953, 756, 757, 902, 904, 907; *GrabPospR* N2; *KmitaSpit* B; *KlonFlis* H2.

»tak daleki« (7): *LibLeg* 10/150; trudno nas mieli ráutować [*naszy*] ítrzelbą fwoią przez thák daleki cel/ áczkolwiek ítrzeláli/ ále ízkody w nich nie mogli wczynić. *BielKron* 454; *ModrzBaz* 125v; *SkarJedn* 255, 326; *SkarŻyw* 63; *WujNT* 8.

»ziemia daleka« = *terra longinqua Vulg, PolAnt*; [szyk 10 : 8] (18): *LibLeg* 8/133v; flyfano ieft w Ieruzálem/ że ítroże przychodzą z dálekiey ziemie *Leop Ier* 4/16; *BibRadz* 1.Reg 8/41, *Ier* 30/10; Ieftem z dálekich ziem/ álem przyfzedł do tego kroleftwá y przebywałem w nim przez wiele lat. *HistRzym* 78, 36v, 115v, 117 [2 r.]; *BudBib Ios* 9/6, 9, 2.Par 6/32, *Prov* 25/24[25], *Is* 22/18, *Ier*

6/20; Iżali wŹytkie zgoła/ dalekie y poŹtronne Źiemie/ do Egiptu po zboŹe chodziły? *CzechRozm* 110; *ModrzBaz* 125v; *SarnStat* 481.

Szeregi: »(tak) bliski i (abo, jako) daleki« = *propinquus et remotus PolAnt* (6): Márdocheufz [...] rozefłał [*listy*] do wŹzech Źydow kthorzy po wŹzyŹtkich krolewŹkich kráinach mieŹŹkáli/ ták w bliŹkich iáko y w dálekich *Leop Esth* 9/20; *UstPraw* 12v; *BielKron* 294; *RejPosWstaw* [143²]v; *BudBib Esth* 9/20; *SkarŹyw* [282].

»daleki a głębokí« (2): *FalZioł* I 133a; w dálekich á głębokich puŹtyniach láfow dla Źpokoyney chwały ChriŹtuŹowey wiele Chrzefcian mieŹŹkáło *StryjKron* 150.

Wyrażenie przymkowe: »z daleka« = *daleko, w oddaleni, z oddalenia, z duŹej odległóŹci; longe, procul Mącz, Cn, Vulg; minus Mącz, Calep, Cn; e longinquo Mącz, Cn; ex longinquo Cn, Vulg; a longe, de longe, a longinquo, de longinquo Vulg* (304): Piotr z daleka z boiaŹniá naŹladowál IeŹuŹá milégo *OpecŹyw* 112v, 30v, 154; *FalZioł* IV 2d, V 106v; *GlabGad* P7v; *MiechGlab* 25; dobry męŹu/ poŹtoy mało Źnami Widę iŹes Ź daleka. z Źwoiemí kupiami *RejŹóz* B, L5v, M5v; *RejRozm* 396; *RejKup* v2, v5; iáŹná z dáleká on zaŹtęp wŹzytek iáko gwiazdi/ bowiem ich zbroie były pozłocone. *HistAl* H4, K8v; *KromRozm II* q; *BielKom* Av; *LubPs* B2, O4v, ee; *RejWiz* 11v, 27v, 47v, 113, 122v (16); ŹLuchayćie wyŹpy/ pilnie báććie Narodowie z dáleká *Leop Is* 49/1, *Zach* 10/9; *RejFig* Dd; *RejŹwierc* 13, 81, 133v; *BibRadz Is* 60/4, 9, *Ier* 46/27; *BielKron* 47, 274, 285, 314v, 395v (11); Eminus, Zdáleká. Eminus iacula mittuntur, Z dáleká ftrzeláŹą *Mącz* 102c, 109c, 313d; *RejAp* 88v; *GórnDworz* M5v, N2v; WŹędy Pan moŹe doŹiádz y z dáleká kaŹdego láŹká Źwá. *RejPos* 242v *marg*, 122v, 175v, 184, 243, 255v (21); *RejŹwierc* 32v, 76v [2 r.], 240v; Ták wielkie fá [*namioty*] iŹ z dáleká zdádŹą Źie iáko ktore miáŹteczko. *BielSpr* 53v, 25v; *Strum* M3; *PaprPan* F2v; *ModrzBaz* 56; *KochPs* 202; *SkarŹyw* 47, 79, 133, 251, 600 (7); *StryjKron* 702, 717; *CzechEp* 184; *KochSz* B4; *KochMRot* C2v; *WerKaz* 305; *PaprUp* D2; *GrabowSet* Q, Y2; *KochFrag* 24; *LatHar* 461, 505; *WujNT Matth* 27/55; *PowodPr* 5, 8; IeŹcze zá czáŹow ApoŹtoŹłkich do ćieniá Piotrá Ź. z dáleká chore noŹzono. *SkarKaz* 41b, 39b, 311a, 454a, 516a; *GosłCast* 30, 33, 57, 63; *SkarKazSej* 681a; *KlonFlis* F3; *SzarzRyt* C2.

~ z daleka od kogo, od czego (3): Ítañ z dáleká od koniá/ á odedrzy mu plaŹtr on záraz *SienLek* 181; *RejPos* 213; *Calep* 360a.

Przysłowia: [*niektórzy*] wŹŹczęćiu przyiáćielá Źniá i wnieŹŹczęćiu zdaleká go obchodŹą. *RejPs* 52.

Kwiatek pyękny mála rzecz choć Ítoi z dáleká/ Nie widáć go/ a wonnoŹć záleći człowieká. *RejWiz* 112v.

MnimalŹ by kto poŹtáŹwá miał Źkryć obyczáie/ Wierz mi Źeć ty z dáleká Źnáć ták y s przeŹáie. *RejWiz* 189.

Źnáćny zdaleká kthory mocen ŹmiałóŹciá ięŹika/ á mádry vmi Źie wywináć od niego. *Leop Eccli* 21/8.

Per transennam aspicere, Z dáleká yáko by prze ze mgłę pátrŹáć. *Mącz* 462c.

SwieŹa róŹa z dáleká pachnie. *Mącz* 261c.

O cudzych Źie nowinkách z dáleká pytamy/ Nam ledwe płot nie gore á wŹdy nic nie dbamy. *RejŹwierc* 253.

choć mię ŹczęŹćie z daleká obchodŹi/ Pomnię/ iŹ po dŹdŹu iáŹny dŹieñ przychodŹi. *PudłFr* 21.

Zwroty: »iść [za kim, za czym] z daleka« = *intervallo magno aliquem sequi Mącz; a longe sequi Vulg* [szyk zmienny] (13): A Piotr iźedł za nim zdaleka MurzNT Mar 14/54 [idem BibRadz, BudNT Matth 26/58, LatHar 694, 708, 720, WujNT Matth 26/58, Mar 14/54, Luc 22/5]; BibRadz Mar 14/54; Rzekł też do ludu áby iźli zá Arką z dáleka BielKron 47, [84²]v; Mącz 384d; RejAp 25v; BudNT Matth 26/58; LatHar 694, 708, 720; WujNT Matth 26/58, Mar 14/54, Luc 22/54.

»z daleka kłaniać się, czołem uderzyć, poczciwość czynić« [szyk zmienny] (6 : 1 : 1): Wielkich iťanow nie ruffaymy Tym fie z dáleka kłaniaymy RejRozpr D2v, C3; RejWiz 48, 96v; lud Izraélki iťał przy Twoich namieciech kłaniáiąc fie z dáleka [Ex 33/10] BielKron 35, 32v; RejPos 130v; iam Panu Hetmanowi zdaleka czołem vderzył. ActReg 84.

»(prze)patrzeć, przypatrować (się), patrzący itp. z daleka« = *aspicere e longinquo Mącz; aspicere de longe Vulg* [szyk zmienny] (33): BierEz S3v; MurzNT Mar 15/40; Ci ktorzy blińko mnye byli z dáleka pátrzáli LubPs K3v, A2; RejWiz 179v; Y było tám wiele niewiałt z dáleka pátrzących BibRadz Matth 27/55 [idem LatHar 702]; BielKron 28; Mącz 405b; RejAp AA3v, 75v; RejPos 172v, 204, 210; RejZwierc 22, 24, 217v; BielSpr 72; CzechRozm 173v; A dobrzy pátrząc z dáleka Ná vpad złego człowieká/ Będą fye tym więcéy bałi KochPs 78, 56; SkarŻyw 135, 212, 388, 478 [2 r.]; KochFrag 19; LatHar 702, 714; WujNT Mar 15/40; SkarKaz 84a, 387b [2 r.]; Przypatrza fię złodźieiek dowćipny zdáleka A z nożem wybrufzonym przyiťpuie z lekká. KlonWor 36.

»z daleka przyjść, przyjechać, przystąpić itp.« = *peregre venire, longe Mącz; de longe a. ex longinquo venireVulg* [szyk zmienny] (18): OpecŻyw 52, 53; Narodowie z dáleka do ciebie będą przychodzić Leop Tob 13/14, Deut 29/22, Is 49/12; BibRadz Mar 8/3; BielKron 77v; Mącz 290d, 313d; HistRzym 15v; RejPos 182v, 183; Przetho to ciáło ludźie Pogáńfcy Królowie chwalili z dáleka przyiechawfzy z boiáźnią BiałKat 331; SkarŻyw 29; NiemObr 118; WujNT Mar 8/3; Z nieiákiey miłości ku Pánu tákiemu przyiťpiał ácz z dáleka. SkarKaz 349b, 517b.

»słyszeć, przysłuchiwać się itp. z daleka« [szyk zmien] (9): Matuchná gdy kowanijé zdaleka flyífala/ wielką bolełtz s tego miała. OpecŻyw 139v, 41v; RejWiz 103; [uboga niewiasta] fie iuż z dáleka przyiťluchawáła fłowom á náukam Páńłkim. RejPos 310, 169, 209, 350v; KlonŻal B2v; PaxLiz C4v.

»z daleka stać, stanąć, stojący« = *abstare Calep; a longe a. de longe a. procul stare, longe stans Vulg* [szyk zmienny] (31 : 12 : 1): OpecŻyw 152, 172; BierRozm 17; A ci ktorzy przy mnie byli zdaleka iťanęli. WróbŻołt 37/13 [idem Leop Ps 37/13]; RejPs 57v; RejJóz C6; RejKup I, t5, Ddv; MurzHist K4; MurzNT Luc 18/13; LubPs T4; RejWiz 26v; Leop Ps 37/12, Apoc 18/10; BibRadz Luc 18/13; BielKron 32v; RejAp 150, 151v [2 r.], 152v [2 r.], 166, 184v (9); RejPos 199v, 202; KuczbKat 420; báran z dáleka iťthoi/ álbo fłomę álbo gnoy przegryzawa RejZwierc 64, 163v; BudBib Ex 20/18, 21, 1.Reg 26/13, 4.Reg 2/7; BudNT Luc 23/49; ArtKanc D10v; Calep 9b; LatHar 726; A Celnik iťtoiąc z dáleka/ niechciał áni podnieść oczu w niebo WujNT Luc 18/13 [przekład tego samego tekstu MurzNT, BibRadz], Luc 17/12, 23/49, Apoc 18/10, 17.

»ujrzeć z daleka« = *videre a longe a. procul Vulg, PolAnt* [szyk zmienny] (20): OpecŻyw 152; HistJóz A2; Mnich zdaleka vzrawłfy Połła poznawa a dziwie fie Coto za dwa za niem yada RejKup v5; [bogacz] virzáł Abrahama zdaleka i Łazárza na łonie iego MurzNT Luc 16/23 [przekład tego samego tekstu RejPos, GrzegŚm, WujNT]; Leop Gen 22/4, 2.Par 20/24; BibRadz Gen 22/4, Mar 11/13; BielKron 13,

403; *HistRzym* 41v, 119v; *RejPos* 161; *GrzegŚm* 58; *BudBib Gen* 22/4; *BudNT Mar* 5/6; *SkarŻyw* 479; *WujNT Mar* 5/6, 11/13, *Luc* 16/23.

»z daleka widzieć, widać« = *procul videre Mącz*; *prospicere Calep* [szyk zmienny] (13 : 1): *OpecŻyw* 104v; *MiechGlab* *4; *Iefli ya zdaleka widze Zdamy fię ze to yuż ydże On Zuffalecz czo nafs trefkcze RejKup* v5; *LubPs* dd6v; *RejWiz* 64v; *BibRadz 2.Petr* 1/9; *Cefarz* [...] kazał iedno drzewo wyfokie na czyłtym błoniu na gránicy wkopác coby ie zdáleka widác *BielKron* 414; *Mącz* 324c; *GórnDworz Z2*; *RejPos* 242; *GrzegŚm* 14; *Calep* 865a; *Cyt/ Itóy/ onóźci idźie/ widziec ią zdáleká GosłCast* 60; *KlonWor* **2v.

»z daleka (za)wołać« = *provocare Mącz* (8): *Osieł lifzkę idąc vřrzał/ Y z dáleká na nię wołał BierEz* Q2v; *BibRadz Iudith* 13/13; *Mącz* 505a; nie śmieli fie blińko przyřtąpić do niego/ iedno z dáleká wołáli *RejPos* 213, 212v, 216; *BudBib Iudith* 13/13; *SkarŻyw* 251.

Wyrażenie: »z tak daleka« (1): *Bo doftáiąc z ták dáleká Krzyżmá* [...] [*kapłani*] wiele ludzi záwodzą/ y fami fię omyláią. *SkarJedn* 348.

Szereg: »(nie) z daleka i (ale) z bliska« [szyk 4 : 1] (5): á niechay fie wřzyfcy y z dáleká y z blińká fchodzą do tego kořciolá iednego trzy rázy do roku *BielKron* 39, 39; Z dáleká Pořłom náłáią/ Z blińká fie nińko klániáią. *RejZwierc* 234; *KochSz* B2v; *Dobrzeby nam nie z dáleká ále z blińká ná tego nieprzyaćielá pátrzyć. SkarKaz* 387b. ~

W przeni (98) : A niepożytecznego řługę wrzućcie w ćiemność nadálřzą [*tenebras exteriores*]/ thám będzie płácz y zgrzytanie zębow. *BibRadz Matth* 25/30. Tych obferwácię, puřciwřzy co dálřzè, głębřzè y nieřwiádomerzè, řá tè: á ũ ô ü tz řch w/y inřzè *JanNKar* Dv.

daleki czego (2): Okrutny [...] *Ogniu/ dla ćiebiem dáleki zbáwienia GrabowSet* H4v; *SkarKaz* 608a.

daleki od kogo, od czego (41): *Boiaźń Boża dáleka iefth od práv iedliwych* [!] drog páńńkich. *LubPs D2 marg*; *KrowObr* 227; *BibRadz I* *4 [2 r.], *Ier* 12/2, *Eccli* 16/21; *BielKron* 447; *Religia ábo nabożeńřtwo* [Żydów] [...] od zakonu y od Prorokow dálekie iefť *GrzegRóżn* K4; *Spráwy Bożé od nas iáko dálekie/ ták y řkryte řá BiałKat* 71; *RejPosWstaw* 143c; *BudBib Eccli* 15/8; A gdy [*jesteřmy*] grzeřny/ tedy dálieci od Pána Bogá *BiałKaz* B2; tego po nich chce [*Chryřtus*]/ żeby byli ćichymi/ řpokoinnymi/ á od walki dálekimi. *CzechRozm* 252v, 152; *ModrzBaz* 31v, 62v; tá dumá iefť dálřza odemnie niź niebo od źiemie. *CzechEp* 313, 128, 129, 132, 153, 157 (13); *NiemObr* 44, 92; prává řá právie dobre ále vrzędnicy od dobrych dálecy. *GórnRozm* I2, L2 *marg*; *Boiaźń/ miłóřć/ chćiwořć/ nienawiřć/ gniew/ y ine áffekty dálekie od řędziow być máią. Phil* L *marg*, I4, M3; *Wprawďzieć praca iefť rolá orác/ ále zář dáleka od woyny: ćiężkie żońnierřtwo/ ále zář zacnořćią okazálé OrzJan* 51; *JanNKar* C3v; *Mamy tę dobrá wołá od ćiałá być dálekiemi/ á z Pánem być obecniemi. SkarKaz* 3b. *Cf* »od prawdy daleki«, »tak daleki od rzeczy«.

Zwroty: »z dalekich stać się bliskimi« [szyk zmienny] (2): [*Poganie*] będac dálekimi/ przezeń [*Chryřtusa*] fie teź blińkimi řtáli *CzechRozm* 78v; *Bog zgotował* [rzeczy] ábyřmy w nich chodźili řtawřzy fię z dalekich/ przez krew Chriřtuřowę blińkimi *CzechEp* 316.

»dalekie uczynić« = *oddalić* (1): *Iák iefť dáleki od řiebie/ wřchod od zachodu ná niebie/ Tákc i dálekie vcźynił/ á wřzyřtki* [złóřci] od nas oddalił. *ArtKanc* Q19v.

Wyrażenia: »dalekie krainy, kraje« (1 : 1): chociaż ieft z dálekich kráin od niego obłędliwe ferce twoie/ vciekay fie do niego. *RejPos* 205v; Vczćiwość z wftydem záfzłá gdzieś w dálekie kráie *RybGęśli* C3.

»obyczajne dalekie« (4): *BielKron* 447; Obycáie dálekie od kofciołá. *RejPosWstaw* [143⁴] *marg*; *GórnRozm* L2 *marg*; *ReszPrz* 33.

»od prawdy daleki« (2): áby tego zá básni iákie/od prawdy dálekie/ nie poczytano. *SkarŻyw* 28; *CzechEp* [383].

»rozum daleki« (2): Ktore kxięgi wedle gołey litery y rozumu dálekiego/ fą o krolu Sálomonie/ y corce krolá Egyptfkiego: ále wedle wyrozumienia duchownego/ o złączeniu duffe fwiętey y o fpoieniu Chryftá Páná z kościołem Krześciáńfkim... *Leop* HHh4; *KlonFlis* E4v.

»tak daleki od rzeczy« (1): Ale fię temu wykłádowi ták dálekiemu od rzeczy y gwałtownemu fłow tych náciągániu dziwuie. *CzechEp* 154.

Szeregi: »bliski, daleki« (1): Inni Bogá y táiemnic iego blizfzy/ á drudzy dálfzy *SkarKaz* 608a.

»obcy i daleki« (1): A nie tylko obce y dálekie przykłády/ ále y náfze włafne domowe/ pobudkę nam do tego dáć mogá. *VotSzl* A4v.

»daleki i rozny« [*szyk* 4 : 1] (5): vftáwy Boże/ á vftáwy ludzkie/ ták fą dálekie/ y rozne od fiebie/ iá[k]o iefth niebo od ziemie? *KrowObr* 227; *CzechEp* 229; *Calep* 334b; *JanNKar* C3v; *PowodPr* 40.

Wyrażenie przyimkowe: »z daleka« (41): lecz ty proffę zdáleká ftaw przeciwno mnie frogółć káránia twego *RejPs* 59v, 101; Bo acz fdalieka pokułfy Aliecz fnami dworftwa rułfy *RejKup* t5v; *BielKom* Av; Ale práwie do ftrzodku myfl káżdą przegłędáć/ A co fie tám w niey toczy z dáleká dogłędáć. *RejWiz* 91v, 15v; narodowie ludzcy iuż z dáleká poczęli poznawác fwięte Boftwo iego. *RejPos* 28v, 124, 174v, 182; fmierc fie z dáleká zá námi iáko chuda fzkápá Tátárfka wlecze. *RejZwierc* 159; Dziś iuż priwatá rowno s pány chodzi/ Nędzna publiká z dáleká k nim godzi. *RejZwierc* 222v, 162, 173v; *BudBib Ps* 138/7; *CzechRozm* 30v; *PaprPan* K3; *KochPs* 202; A my iáko nurowie/ częftokroć brzég fwięty Vpátruieim z dáleká/ w ten czás kiedy wáły Bijá *KochPhaen* 11; *LatHar* 601; muśi miłofierdzie ábo milczeć/ ábo z dáleká y prożno plákáć *SkarKaz* 4a.

~ *Zwroty:* »z daleka chodzić« [*w tym: od kogo, od czego* (3), *około czego* (1), *za kim* (1)] [*szyk zmienny*] (5): Ktory [człowiek] fwowolnye chodzi od woley twey z dáleká *LubPs* R2; Tákże y my chodzimy zá nim [*Chrystusem*] z dáleká *RejAp* 25v; [*owieczki*] dáleko [*się*] obłádziły od niego/ á z dáleká chodzą około fwięthey owczarniey iego *RejPos* 324v, 183v, 290.

»z daleka o(b)mijać, obchodzić« = *unikać; maximo circulo ambire* *Mqcz* [*szyk zmienny*] (7 : 1): *RejWiz* 64; *Mqcz* 104c; On Brutus ktory mężnie z Obrzimy fie biyał/ Z dálekáby pewnie dziś Woyciechá omiyał. *PaprPan* C2, K2v, M4v; *KochPieś* 49; *GoslCast* 35, 42.

»z daleka przychodzić, przychodzący« = *de longe venire* *Vulg* (2 : 1): Coż wy vczyńicie w dzień náwiedzenia/ y znędzenia ktore z dáleká przychodzi [*Quid facietis in die visitationis, et calamitatis de longe venientis*? *Leop Is* 10/3 [*przekład tego samego tekstu* *PowodPr* 69]; *BibRadz Is* 30/27; *PowodPr* 69.

»z daleka stać« [*w tym: od kogo, od czego* (3)] = *longe stare* *Vulg, PolAnt* (4): Rzeczé Pan Bog/ [...] Choć íam ku mnie ty/ blizey ftoy Bos nazemi zdalieka ftáł Od rozkolffy Czo fwiat miewał *RejKup*

V; A przetoż łąd názad vftąpił fię/ á fprawiedliwość z dáleká ftánełá *BibRadz Is* 59/14; *RejPos* 202; *WujNT Apoc* 18/15. ~

α. *Zamieszkały, osiadły daleko* (19) : Krolowie dálecy vsłyszawfzy o piękności corki Antyochá Krolá/ chcieli niektorzy zá fwe fyny ią słuścić *HistRzym* 8v; *SkarJedn* 57; *NiemObr* 49; Avius – Bez drogy, daleky z drogy. *Calep* 116a; *PowodPr* 31.

Przysłowie: lepfzy ieft fłafiad bliłki/ niż brát dáleki. *BibRadz Prov* 27/10.

Wyrażenia: »narod daleki« [szyk 4 : 3] (7): Y záprzedam fyny wałfe/ y corki wałfe przez ręce fynow Iudfkich: á zapředádzą ie Sabeyczykóm národowi bárzo dálekiemu [*genti longinqua*] *Leop Ioel* 3/8 [*przekład tego samego tekstu BibRadz, BudBib*]; *BibRadz Is* 5/26, *Ioel* 3/8; Do tego miáltá z dálekich národow Kupcy przyiezdziá *BielKron* 291v; *BudBib Ioel* 3/8; *SkarJedn* 301, 312.

»tak daleki« (1): v tych ták dálekich narodow/ fławá ftolice Piotrá S. zgálnąć [...] niemogłá. *SkarJedn* 312.

Szereg: »bliski i daleki« (2): *BibRadz Ier* 25/26; Y wfzytki krole połnocne bliłkie/ y dálekie ieden od drugiego/ y wfzytki kroleřtwá ziemkie. *BudBib Ier* 25/26 [*przekład tego samego tekstu BibRadz*].

W funkcji rzeczownika (5): Dalekie/ nieznáioime táz zálość ftrzełktálá/ Płakałby nieprzyiaćiel: áleś go nie miálá. *SzarzRyt* D.

Szeregi: »daleki i bliski« = *qui longe et qui prope, quae iuxta sunt et quae procul* *PolAnt* [szyk 1 : 1] (2): pokoy pokoy dálekiemu y bliłkiemu mowi Iehowá *BudBib Is* 57/19, *Ez* 22/5.

»daleki i odległy« [szyk 1 : 1] (2): Zá odległe y dálekie ofiárá/ á wzywánie obecne fám záfię káždy pożywa nie zá drugiego. *SkarKaz* 158a *marg*, 158a.

b. *Długi, ciągnący się na dużą odległość, rozległy; longinquus* *Mącz, Calep, Cn; immensus, longus, vastus* *Mącz* (63) : Gdy Kolumbus przyplłynął do wyłpu Hiřzpany z dálekiego żeglowániá/ nálaźł ná wyłpie wfzytki rzeczy w zámiełzaniu być *BielKron* 443, 264v, 266, 337v, 449; *Longior processus, Dálze odefcie/ Oddalenie. Mącz* 44d, 207b, 476b; *RejZwierc* 146; *BielSpr* 59v; *StryjKron* 71; vbogiéy Szłáchćie/ [...] z [...] trudnością y nakłádem przychodźić muři/ dálekié do Grodu ieżdzenié. *SarnStat* 1151; [*zamek Szarosz*] Acz ieft ná bárzo wielki y wyłoki gorze/ Z dálekiego poyřzrenia okazały w murze. *CzahTr* Hv.

Przysłowie: Kto iedzie ná dáleką drogę przepátruie rzeczy fwoie. *RejZwierc* 131v *marg*, Aaa4v.

Wyrażenie: »daleka droga« [*w tym: czynić drogę daleką* (3), (*o*)puścić się na (*w*) daleką drogę (3), *tak daleka droga* (6)] = *immensum iter* *Mącz; via multa* *Vulg* [szyk 29 : 13] (42): *BierEz* D2; Patrząy iako ijdzie fám bog bofymi nołfkami/ przez tak daleką ij oftrą drogę *OpecŻyw* 36, 10v; wfzędic droga na on fwiat iednako daleka. *BielŻyw* 33; *MetrKor* 57/116v, 59/275v; *LibLeg* 7/32, 11/42; *RejPs* 27v; [*kupiec*] Nye záłuye prace áni dálekyey drogi/ by tylko kupyą dobrą á pożyteczną odzierzał. *GliczKsiąż* M; *Leop 1.Mach* 8/19; *BibRadz 3.Reg* 19/7; *BielKron* 85, 403v; *Mącz* 166a; *GórnDworz* P2v; [*gospodarz*] gdy fie bierze ná iáką dáleką drogę/ opowieda czeładce fwey wołá fwą *RejPos* 311, 311v; *BudBib Prov* 7/19; *BiałKaz* M4; *ModrzBaz* 78v; Abráhám [...] puścił fię w drogę dáleką/ niewiádomą/ y trudną *SkarŻyw* [282], 26, 28, 51, 113, 411 (7); *KlonŻal* C4; *WerGość* 238; *WisznTr* 5, 16; A oftátek pieniędzy fobie zołtáwuie/ Gdyż w trudné/y w dálekié drogi powędruie. *PudłFr* 79;

GórnTroas 43; *SiebRozmyśl* H3v; Do grobu nálezego ś. Woyćiechá przed pięćią let lat Otto Cefarz dáleką drogę do Gniezná vczynił *SkarKaz* 41b, 8b, 40b, 245b, 387a [2 r.], 518a.

W przeni (6) :

Wyrażenie: »daleka droga« [szyk 5 : 1] (6): PRofimy pokornie nalez miły panie: [...] aby raczył nas przywieść przez drogę daleką a trudną *RejPs* 34; Pan nález [...] pilnie sie łtára [...] aby mu [człowiekowi] ni czego nye dołtawáło ná the dáleką drogę iego/ do kthorey sie bierze/ to ieft/ do kroleśtwá iego łwíętego. *RejPos* 182 marg; *RejZwierc* 131v; [śmierć] Ná dáleką ią drogę z łwiátá wypráwiłá. *WisznTr* 8; *LatHar* 203, 678.

2. O stosunku czasowym (198) :

a. *Odległy od terażniejszości, oddalony; długi, dawny, późny, przyszły; longinquus* *Mącz, Calep, Cn* (44) : Longinquus, Dáleki, Dawny *Mącz* 197b; *GórnDworz* G5; *Iubilaeus* [...] żydowie pilno obferwowáli/ [...] vłtanowiłszy tę obferwácyą/ nie w przednim álbo nie w dálłzym/ ále w pięćdziesiątym roku *ReszList* 147; aż do śmierci twej nadálłzey małz z nią włyłtko wycierpieć *KarnNap* Gv; *SarnStat* 875.

daleki od czego (5): bo tám ten wiek/ thák ieft dáleki od nálezego/ iż nam oni mogą báiić tho czo chcą *GórnDworz* Z6; *CzechRozm* 151v; Toć łą przykłády łtárodawne/ á od nálezey pámięci dálekie *ModrzBaz* 113v; *CzechEp* 95, 128.

Zwroty: »(do) czasu dalszego (o)czek(iw)ac« (4): *Diar* 22; *RejZwierz* 51v; piędędzy do dálłzego czáfu czekáć obiecał. *GórnDworz* T6; Zyy dobrze nie odkłádaiąc: Bo dálłzych czáłow czekáiąc/ Niepodobnym obyczáiem/ Nie poczawłszy żyć / przełtáiem. *KochPieś* 48.

»(na) dalszy czas (a. dni) odkłádać« = *comperendinare* *Mącz* [szyk zmienny] (7): Kto nie ma dobrej woley dáć/ náuczyl sie ná dálłfy czás odkłádać. *March*¹ A4v; *BielKron* 216, 412v; *Mącz* 62b [2 r.]; Wielkiey nienawiści godni łą otoći/ ktorzi [...] łpráwiedliwość na dálłze dni odkłádaią. *ModrzBaz* 90; *WysKaz* 47.

Wyrażenia: »dalszy czas« [w tym: na dalszy czas (16)] = *dłuższy okres, późniejszy termin* (24): Bywa też ten łakomy á na dálłze czáli sie ołzczádaiąci [!] kthory nie rad widzi łzczęłcia czudzego *GlabGad* M5; *ZapWar* 1545 nr 2646; *Diar* 47; Pánie Boże rácz łalki łwey vžyczyć ná dálłzy czás *BielKron* 331v, 331v; ten znak/ przez Ezáialzá obiecány nie mógł łciągáć [się] do czáfu dálłzego *CzechRozm* 132v; *KochDryas* A2; *ActReg* 135, 154; A wiátrowi ná dálłzy czás fuków nie łtáło. *GórnTroas* 18; o Páni/ kto łiebie Ogládał/ [...] Dálłżęgo czáfu może niezámierzác łobie/ Ižby kiedy miał gładłżą oględáć po tobie. *KochFrag* 26; *SarnStat* 296, 1094. Cf *Zwroty*.

»w dalszych czasiech postanowiony« = *leciwy* (1): A tá cnotá nadobnie przyłtoi káždemu łtátecznemu [...] człówiekowi/ á zwłázczá iuz w dálłzych czáłiech łwych połtanowionemu *RejZwierc* 140v.

»dalekie lata« [szyk 2 : 1] (3): *BielKom* A; *RejZwierc* 30v; Niechże łię Pan Bog chowa/ ná dálekie łátá *PaxLiz* D3v.

»tak daleki« (3): *GórnDworz* Zv; A iákołz tedy Iudás ták dáleki od Ochoźialzá/ mógł iemu wzbudzić potomłtwo? *CzechRozm* 151v; A też niewiem áby X. K. będąc ták dáleki od czáłow Arriufzowych mógł co lepiej y prawđziwiey piłáć przełiw błędom iego *CzechEp* 95.

»dalszy wiek« [szyk 1 : 1] (2): [złe zwyczaje] rośną w nich [młodych ludziach] z łatwy/ tak iż w dalszym wieku trudno już więc bywa tego przełtać albo lię oduczzyć. *ModrzBaz* 11; dośtąpiwłszy/ zaś zdrowia pierwższego/ Mogłá bym iefzczę vżyc y wieku dálżzego. *PaxLiz* B3.

»nadalszy żywot« (1): żebyś [...] co naipilniey mu [Bogu] fluzył iáko dobrodzieiowi twemu/ dokądci będzie nadálżzego żywotá raczył vżyczyć. *KarnNap* D2.

Szeregi: »daleki albo nierychły« (1): wżyścy wierni Sthárego Tefthámentu/ nie myllili oni nic o dálekiey albo nierychłey zapłácie *GrzegŚm* 38.

»daleki i przyszły« [szyk 1 : 1] (2): prorocy rzeczy dálekie y przyszłe widzieli *SkarŻyw* 332, 582.

b. *Późniejszy, następny według pewnego przyjętego porządku [tylko w comp] (105)* : iedność iest początek wżelkiey liczby dálżey *KłosAlg* Av; *ComCrac* 14; *RejKup* aa2v; *Diar* 45, 84; Y rozumiem że iáką wżdy pociechę znajde/ Iefli s tobą ná dálże gdy rozmowy zayde. *RejWiz* 85v, 34; *LeszczRzecz* A2v; *BibRadz* I 138d marg, *Sap* 16/11; Nunquidnam amplius tibi cum illa fuit Carine, Miałżeś s nią co zá fprawę dálżą Cárine. *Mącz* 254d; *RejAp* CC2v; *RejPos* 285; Iużem wyrozumiał wykład tego przykazania: o dálże pytam. *BiałKat* 61; *RejZwierc* 12v; z Tych słow Pánńkich dálżych tájemnic wiary nálżey się vczymy. *BiałKaz* F2v, F2; *BudNT* Kk8; *CzechRozm* 18v, 40, 52v, 83, 101 (6); *SkarJedn* 122; *KochPs* 187; imioná wielkie kłáźtorowi [...] oddał: á inych dálżych pięć kłáźtorow/ z włafney máiętności fundował. *SkarŻyw* 508; *CzechEp* 19, 154, 221, 341, 344 (6); *NiemObr* 23, 35, 37; *ReszPrz* 12; Przypadków dálżych żaden z nas nie zgádnie *KochPieś* 16; *ActReg* 32, 111, 143, 147, 155 (7); *KochFrag* 43; *RybGęśli* A3, A4; *WujNT* 579, 671, 838; ow co wieczney kaźni zgłádzenia dośtąpiwłszy/ o dálży fie zbáwienney [!] pośtępek nie ftárał [...] gdzie poydzie? *WysKaz* 31, 37; *SarnStat* 94, 272, 582, 1164, 1222 (6); *GrabPospR* M; *PowodPr* 47, 56; *VotSzl* B; *KlonFlis* F3v.

W charakterystycznych połączeniach: dalszy(-a, -e) dowod, okazowanie, rozmowa (2), rzecz (5), słowa (9), sprawa (3), wykład, wywod (4), wiadomość.

Wyrażenia: »dalszy czas« = *w dalszym ciągu* (1): Aby dalszy czas cirpieć chciał Był ci bych nieco powiedział. *BierRozm* 27.

»dalsza droga« (2): Puściłeś fye do Gdańfká po głębokiéy Wiśle/ Morze/ y dálżą drogę máiąc na vmysle. *KochPam* 84; *WyprPl* Bv.

praw. »dalszy dzień« [w tym: *na dalszym dniu stanąć* (3)] (7): A iefliby tá ftroná ktora áppellowáła/ nieftánęła ná dálżym dniu/ [...] thedy druga ftroná da fwoię pilność zápiśc. *GroicPorz* bb4v, bb2, bb3, bb4, bb4v, bb4v marg (7).

praw. »dalsza odwłoka, przewłoka« [szyk 7 : 1] (7 : 1): *LibMal* 1548/145v; A gdy Powod Gwar vczyni/ iuż ftroná odporna dálżey odwłoki mieć nie może *GroicPorz* f3, f3v, x2v; *Moratoria cautio, Zágrodenie/* wyrażenie albo vpewnienie przeciwko dálżim odwłokóm płácić yákiego długu. *Mącz* 232d; *SkarŻyw* 283; *SarnStat* 140, 1004.

praw. »dalsze odzywianie [= *apelacja*]« (1): A niechby iuż ci fędziowie mieli moe fędzić/ [...] y fkutecznie kończyć wżytkie fprawy do nich przychodzące/ bez dálżego odzywiania [*sine ulteriori provocatione*]. *ModrzBaz* 92v.

praw. »dalszy postępek« = *ulterior processus JanStat* [szyk 9 : 1] (10): *ActReg* 106, 136, 147, 148; Będziefz ładownie przełtuchywał/ gdy przeciwko tobie dálznych postępków będzie pátrzał. *SarnStat* 828, 403, 435, 828, 1245, 1246.

»dalszy(-e) potomek, potomstwo, plemię« [szyk 3 : 1] (2 : 1 : 1): *KromRozm II* tv; łyny y dálzje potomki będziefz vczył [ustawy Bożej] twoie *BielKron* 43v, 11v; dzieląc długo máiętność/ musi potomek dálzzy przýść do bárzo máley cząłtki *GórnRozm* C4v.

praw. »dalszy rok« (3): nyemám thego slyvbu profzen bycz, zadnym wymyłlyonym obyczayem, lyedz bych pyerwey przełz krolya [...] raką danyem przepułczon, albo dalszym rokyem opatrzon był *MetrKor* 37/2v, 37/4; *SarnStat* 433.

Szeregi: »bliski albo dalszy« (1): piłzą Rok ná Roki bliłkie źiemłkie álbo dálzje/ wedle tych łron pozwu *SarnStat* 1258.

»dalszy i więtszy« (2): A ludzjom dobrze/ iż ich krzywdy rozładzi/ o ktoreby bili mogli dálznych y więłznych trudnołci vzyć. *RejZwierc* 94v; *PowodPr* 7.

Przen (1) :

Wyrażenie: »sen dalszy« = *śmierć* (1): ten/ który ode łnu wzbudził/ y od ónego łnu dálzłego/ którego ten łen powłzechny fizerunk odnołi/ nas włkrzełi. *BiałKat* 233v.

Wyrażenie przyimkowe: »z daleka« = *zawczasu, przed lub po określonym terminie* (49): *RejKup* V; *DiarDop* 113; [Bóg] łtráćić nie chce [człowieka] ták práwie do wieká Acz vłtáwicznye złość yego tu karze z dáleka. *LubPs* B6; *RejWiz* 111; *RejFig* Cc5v; Prorocy ktorzy nam Kryłtułá oznaymili zdáleká Kryłtułá widźieli *BibRadz* II 128b marg; *KochSat* C; *KwiatKsiąz* I3v; *RejPos* 206v; *RejZwierc* [28³]v, 141; *BudBib* Is 22/11; Nazáreyczykiem [Chrystusa] zwác miano/ iáko go przedtym zdáleká pod podobiełłtwy Prorocy názywáli. *CzechRozm* 144v, 135, 144v; Miał iednego vcźniá Ianá/ ktorego vpadek zdáleká (Bo łie afz po łmierci iego pokazał) widząc/ ták mu mowił [...] *SkarŻyw* 35; *SkarKaz* 517a; *GosłCast* 43.

~ *Przysłowia:* Bo łie łtąd pámieć ofłrzy/ rozum poleruie/ Kto z dáleká pocźciwy łwoy łtan przepátruie. *RejWiz* 17.

Gdyż zdawná łzczęłliwemi takie názywáią/ Ktorzy z dáleká przyłzłych przygod przełtrzegáią. *RejWiz* 173.

Pytayze łie z dáleká gdy łie ożenić małz *RejWiz* 60.

Zwroty: »z daleka przestrzegać« [szyk zmienny] (4): *RejWiz* 173; A rozumiał Pan iż nas było z dáleká przełtrzedz potrzebá/ ábychmy zrozumiewáli/ iáka złym/ á iáka dobrym/ v niego záváždy zapłátá rołcie. *RejPos* 162, 130; *RejZwierc* 47v; *KlonFlis* F2v.

»z daleka przeźrzeć« (2): Pan z dáleká przeźrzeć raczył omyłnołci łwiátá tego *RejPos* 163v, 128v.

»z daleka upatrować, przepatrować« [szyk zmienny] (17 : 4): *LubPs* P3v, ee marg; *RejWiz* 17; [Bóg] włzytko z dáleká przepátrował/ co kiedy miało przychodźić ná nędzny narod ludzki. *RejPos* 161, 70v, 187, 279, 350v, 351v (8); *RejZwierc* B2, 147v; Prorocy z nádchnienia Bożego/ z dáleká rzeczy przyłzłe o Chriłtułie vpátroiąc/ Prorokowáli *CzechRozm* 127; *NiemObr* 35; *WujNT* Hebr 11/13; *WysKaz* 10; Vpátrowác z dáleká gniew á im władnąć. *SkarKaz* 314a marg, 314a; *VotSzl* B2v; *GosłCast* 43.

»z daleka zabiegać« (2): Pátrzay na ogrodniczkę w máluczkim ogrodzye/ Iáko oná z dáleká zábiega przygodzye. *RejWiz* 56; *RejZwierc* 76v. ~

3. O stosunku pokrewieństwa; przeważnie w tekstach prawniczych na oznaczenie kolejności do dziedziczenia (19) : dzyewki zá opieką Stryiow y Wuiow dálfzych mogá idź zá męże *UstPraw* B3; *CzechRozm* 154; [pozwalamy mu uczynić ordynacyję] kto y iáko miał [te dobra]/ by mu succedowác/ ták z potomftwá iego [...] iáko [...] z dálfzych oób domu iego *SarnStat* 1048.

Wyrażenia: »krewny dalszy« (2): dobrá máią przypáždź ná krewné poblížé zábitégo: á iefliby blížzych nie było/ tedy ná krewné dálfzé. *SarnStat* 1172, 1172.

»dalszy powinny« [szyk 1 : 1] (2): O co tymże dálfzym powinnym zábitégo czynić wolno będzie. *SarnStat* 613, 613.

»daleki przyjaciel« [szyk 1 : 1] (2): imienie zábitego ná dálfze przyiáciele przyć ma *UstPraw* D3v; *ZapKości* 1583/40.

»dalszy stopień, na stopniu« [szyk 2 : 1] (2 : 1): *GliczKsiąż* G3; Perfony ktore fą ná blížszym ftopniu od zmárłego/ biorą fpadek przed tymi kthorzy fą ná dálfzym ftopniu. *GroicPorz* ff4; nie włafni Synowie biorą [spadek]/ ále biáa głowá [...] choc będzie dobrze dálfza ná trzecim y ná czwartym ftopniu/ niż włafny Syn. *GroicPorz* gg2v.

»daleki w rodzie, w dalekim rodzie« (1 : 1): [rodzicom] blížfzy płod yeft niż bliźni w dálekim rodzye á ftopnyu *GliczKsiąż* G3; iedni chćieli [za króla] Kárłá/ drudzy Wacławá Czełkiego krolewicá/ [...] á wżytcy byli dálecy w rodzie/ iáko tá figurá [drzewo genealogiczne] vkázuie. *BielKron* 302v.

Szereg: »tak bliski jako daleki« (1): pořzmyerczy Iego, řzaden przyaczel tak blyřzki yako daleki, do thego nyema nycz. *ZapKości* 1583/40.

W funkcji rzeczownika (6): nieřtuřzno oycu řadnemu máiąc řyny godne/ dálřzemu páńřtwo dáwác. *BielKron* 357v; Kommiřsie Królewřkie y między dálekimi iednákie práwo ku dziedzictwu máiącemi, máią byđź dawáné. *SarnStat* 838, 601.

Szereg: »(krewni) powinowaci albo dalszy« = *consanguinei aut remoti* *JanStat* (3): W które to dobrá álbo dziedzictwá inřzy powinowáci álbo dálřzy będą mieć wřępek/ y otrzymáią ie. *SarnStat* 610, 594, 595.

4. Znaczny, duży, będący w wysokim stopniu (10) : chociaźby [dworzani]/ y w tym/ y w inych wřzytkich rzeczach/ czuł řie mieć gorę/ y dáleki przodek/ iednák tego pokázowác niema/ áby o łobie to rozumiał. *GórńDworz* N3; *CzechEp* 6; Dáleki przeřkok po prawdźie/ od Piotrá do Biřkupá Rzymřkiego *NiemObr* 49; Przeto iakodaleki postempek wtym vczynic y zktorey miary iesli mu te rzeczy są Cordi aby mi oznaimił *ActReg* 79.

Zwrot: »nie wdawać się w daleką rzecz« (2): *GroicPorz* Bv; Widząc że řprawá Páńřka/ y rzecz nie wåtpliwa. Nie wdáiąc řie w dálřzą rzecz/ co Páńnie przyřtało/ Rzeķłás z pokorą wielką *SiebRozmyřl* F3v.

Wyrażenia: »daleka odległość« (1): niektóre powiáty tych źiem dáleką odległość máią od Grodów řwych *SarnStat* 1151.

»daleka roznica, rozność« (1 : 1): *LubPs* gg5v; Boć iefť dáleka rozność mądrość do náuki/ Bo káźda s tych z ołobná miewa řwoie řřtuki. *RejWiz* 80.

Wyrażenie przyimkowe: »z daleka« = *znacznie, bardzo* (1): Ano rozum s chytrócią rozny iest z dáleká/ Bowiem ten iáko złotem ozdobi człowieká. A chytróść náłtrzępiona iáko ímálc na miedzi RejZwierc 240v.

5. *Niebezpośredni, niezupełny* (79) : gdy mowią/ podeżrzány tho młynarz/ vbogi iest/ rad fye w drogie ízáty vbiera/ [...] ty znáki [kradzieży] íą dálekie. Blifźsze gdy v kogo widzą rzecz krádzioną. GroicPorz hh3v, hh3v, hh4.

Wyrażenie przyimkowe: »z daleka« = *ostrożnie, w pewnym stopniu, niedokładnie, niezupełnie, niebezpośrednio, w przybliżeniu* (76): RejRozpr F; Y ia teŹ temv wierzę: ídaleka/ ale nieímiem przyíiáć. SeklWyzn a4; RejJóz D3, G5, H2v; Iedno źechmy rozumem ták z dáleká ználi/ Íź iest cóś co íwiát rządu/ ná to íie zgadzáli. RejWiz 185v, 41, 181; RejFig Bb2v; RejZwierz 16; Vagari perstringere [...] Z dáleká záczać á ízeroko około czego mówić. Mqcz 473c, 193d, 296a; RejAp 166v, 198v; Y ktokolwiek iákíey íego cnoty/ choć z dáleká náłładowác mógl/ ten [...] wielkim człowiekiem vroíł GórnDworz B7v, Hh3; RejPos 69, 129v, 210, 244v; KuczbKat 290; RejZwierc 9, 184; CzechRozm 70, 173v; SkarŻyw 130; PudłFr 68; WujNT 76; KlónFlis E3.

~ Zwroty: »z daleka dziwować się, przypatrować się, zagłádać itp.« [w tekstach dotyczących rozważania tajemnic bożych] (25): wiele nas dziś tákich co go mamy zá Miítrzá á nie zá Pána: tylko íź íłuchamy/ á pytamy íie/ á z dáleká zágládamy/ o íwiętych ípráwach íego RejPos 209v; z dáleká íie będyemy przypátrowác dziwnym ípráwám íwiętego Boítwá íego RejPos 348, 149, 152, 156, 183, 231v (23); RejZwierc 66v, 195.

»z daleka słychać (a. słyszeć), dochodzi słuch« (4 : 1): Owa to cochmy przed tym z dáleká íłycháli/ Tochmy ná oko w myeícye Pániíkiem ogládáli [sicut audivimus, sic vidimus Ps 47/9] LubPs N; RejAp 87v; powiedác raczyíz/ íź cie z dáleká dochodzi íłuch o tym márnym włodárítwie náłzym RejPos 192v, 221; RejZwierc 114v.

»z daleka zachodzić« (3): RejPos 167v; ledwie trzecia część [pieniędzy] do mieízká wlezie/ y to íeíŹcze niepewnie/ bo będá zá nim z dáleká drudzy záchodzić iákoby onego oítátká ná nim wyłudzić RejZwierc 17, 51.

»z daleka zagłádać, nagłádać itp.« [szyk zmienny] (11): Bo my íedno przyíłuchamy A z daleká zágládamy RejRozpr G2v, K2; RejRozm 407; RejWiz 13; RejFig A3v; RejAp 184; Lew ryczy z dáleká záchodząc ábo zágládáíac iákoby cie požárł RejPos 167v; HistLan B2v; RejZwierc 32v, 189v; WerKaz 305.

Szeregi: »nie z daleka, ale z bliska« (1): Niechayże tedy vkaże nie z dáleká/ ále z blifká: nie z wywodow [...] ludzkich ale z iáínego y wyráźliwego textu píímá í. NiemObr 95.

»z daleka a ogułem« (1): Chciałbym/ ábyś w. m. nie ták z dáleká á ogułem/ o tym towárzyítwie [...] mowił GórnDworz M3v.

W przeni (1):

Zwrot: »nasłuchawac z daleka« (1); íuź podobno náłłuchawáło cóś o nim [Chrystusie] z dáleká íercze íego/ á íuź był podobno przyízedł k tey znáíomości o íwiętych przyíciú íego RejPos 324v. ~

6. Zestawienia w funkcji nazw miejscowych (4) :

»Dalsza Hiszpanija« = *Hispania ulterior* [szyk 2 : 1] (3): Dálzjá Hiszpánia ná dłužą dzieli lie ná dwie części *BielKron* 278v, 278 [2 r.].

»Meluza dalsza« (1): Meluzá dálzja połyła thež do Kálektu Mułzkatowe orzechy *BielKron* 454v.

*** *Bez wystarczającego kontekstu* (17) : Abditus, dalyeky. *BartBydg* 2b; E longinquo, Z dáleká *Mqcz* 98c; Ulterior, Dálzzy. *Mqcz* 501c, 112b [2 r.], c, 197b, 324c, 462b (10); Von fern. Z dáleká. Longe. *Calag* 546b; Citerior – Dálzzy, oddálony. *Calep* 201b, 398b, 613a, 784b, 1133a.

Cf **NIEDALEKI, Z DALA**

TK